

36e POETRY INTERNATIONAL FESTIVAL

Op verzoek van Poetry International Rotterdam **1** en de organisatoren van Poetry & Art **2** noteert De Serafijn alle dagen aantekeningen over het festival. Dit jaar tekent Piet Molendijk aan. Hij is filosoof, en medewerker van het Centrum voor Filosofie & Kunst van de Faculteit der Wijsbegeerte van de Erasmus Universiteit. Van 18 tot 24 juni ontvangt u elke dag een dagselectie.

GIVE THE DEVIL ITS DUE

ART DOES NOT DO FOR PEOPLE
ART DOES TO PEOPLE

zondag 19 juni 2005; 19.30 uur

In de foyer ontmoet ik Robbert Dijkgraaf, hoogleraar Mathematische Fysica **3** en vanavond de interviewer van Lars Gustafsson die de poëzie zal verdedigen. **4** Onlangs hield de wiskundige nog een lezing in Museum Boijmans Van Beuningen over Salvador Dalí. Ik vraag hem naar het verband tussen wiskunde en kunst. Hij houdt zich op de vlakte: "Ik weet niet waarom ik gevraagd ben, maar je komt me wel vaker tegen, ik duik op als een vis uit het water". Rondom ons dragen de acteurs van de Toneelschool Arnhem verraste bezoekers opnieuw gedichten en tragedie-fragmenten voor. **5**

19.50 uur het verdwenen gedicht

Na de drukbezochte Openingsavond in de Grote Zaal vindt vanavond het programma plaats in een goed gevulde Kleine Zaal van de Schouwburg. Op het podium staan vijf 'driedimensionale typografische landschappen' van de Nederlands-Israëliëse kunstenaar Joseph Semah. Een van die landschappen, Melech-Machshevet, bestaat uit vijf boven elkaar gestapelde T-vormige glazen platen. Wijn glazen fungeren als peilers. De glazen zijn gevuld met as van verbrande gedichten van Paul Celan. Vorige week zijn deze gedichten in de studio van Æ-F productions van het internet gehaald en uitgeprint. **6**

Lars Gustafsson leest zijn "A Defence of Poetry" in "de mooiste taal ter wereld: het Zweeds". Door de technisch vlekkeloos geprojecteerde simultaanvertaling in het Nederlands en Engels is de voordracht

1. Poetry International Rotterdam begon op 18 juni en gaat door tot 24 juni. Het festival vindt plaats in de Rotterdamse Schouwburg. Programma, gedichten en meer informatie: www.poetry.nl en www.poetryinternational.org

2. Poetry & Art doet dit jaar voor de tweede keer mee. Onder de titel *NewCanvas©2004&2005* presenteren verschillende kunstenaars op verschillende locaties in de stad werk dat beeld en taal op de een of andere wijze combineert. Poetry & Art wordt georganiseerd door Kamiel Verschuren, Jasper Niens, André ten Broeke en Thom Gallant van Æ-F productions. De deelnemende kunstenaars zijn te vinden op de website van het festival.

3. Keurig bovenaan in Google vind je zijn website: <http://staff.science.uva.nl/~rhd/>

4. Sinds 1997 wordt tijdens het Poetry International Festival een lezing ter Verdediging van de Poëzie uitgesproken door een dichter van naam. De Zweedse dichter Lars Gustafsson nam dit jaar de taak op zich om de waarde van poëzie onder woorden te brengen. Gustafsson verdedigt niet alle verschijningsvormen van de poëzie, omdat volgens hem niet alle het waard zijn verdedigd te worden. Zijn 'Defence of Poetry' is een zoektocht naar het wezen van de poëzie, die onder andere voert langs de wiskunde, Tomas Tranströmer en Ramsbergs duim.

5. Ik spreek acteur Joeri Vos nog even, die mij gisteren het gedicht 'De belichter' van Erik Menkveld voordroeg. Om het 'Mexicaanse cowboykostuum' moet hij glimlachen.

door iedereen te volgen. Ook al levert zo'n projectie soms merkwaardige taferelen op. Om de grappen en 'bon-mots' wordt gelachen nadat ze in het Zweeds zijn uitgesproken, terwijl je ze dan allang hebt gelezen. In de bioscoop valt dit effect van de ondertiteling ook steeds weer op, thuis voor de buis schijnen andere regels te gelden. Naar deze lezing heb ik uitgekeken. Het is het enige moment deze week waarin niet de poëzie, maar beschouwingen over poëzie aan bod komen. En ik hoop wat antwoorden te horen op mijn vraag naar het intermediale statuut van de poëzie. Het is verleidelijk om Gustafssons indringende verdediging van de poëzie in een systematisch heel sterk opgebouwde voordracht, weer te geven. Ik doe dat later, hier doe ik hem tekort door alleen maar in te gaan op mijn parti pris. Gustafsson heeft een poetica, dat is duidelijk.

Het antwoord op de vraag wat een gedicht tot gedicht maakt moet gezocht worden in het medium van het gedicht, de taal. Daar weet Gustafsson, die naast dichter ook al 30 jaar hoogleraar filosofie is aan de Universiteit van Austin, Texas **7**, veel over te melden. Ons bewustzijn is gevuld met een eindeloze melodie, en "uit die machtige stroom, ... komt de poëzie voort." Ik spits mijn oren als hij verder uitlegt dat "deze stroom voor het grootste deel uit taal bestaat". Wat zou dat andere, kleinere deel dan inhouden? Gustafsson is ervan overtuigd dat de poëzie "een instrument is om de wereld te omarmen" en dat "het gedicht iets tot stand moet brengen." Maar dan is hij uitgesproken: dat gebeurt alleen in taal.

Toch zie ik nog een opening. Zoals de hoop op een universele taal die voor iedereen altijd onmiddellijk toegankelijk is altijd een utopie zal blijven, zo is ook de hoop ijdel op een gedicht met de directheid van het beeld. En, zo voegt hij ertussen neus en lippen aan toe, "Zelfs beelden werken niet direct. Ook beelden lezen wij door conventies, of wij dat nu willen of niet". Even dwaalde mijn blik langs Semah's kunstwerken op het podium. Kijk, in die conventies, die zowel voor het lezen van gedichten als voor het kijken naar beelden onontbeerlijk zijn, is voor mij wellicht een intermediaal perspectief te vinden. **8**

6. Celan laat vele interpretaties toe. Over zijn werk, dat in meerdere edities en vertalingen beschikbaar is, verscheen recentelijk een indrukwekkende nummer van *Armada*, tijdschrift voor wereldliteratuur, onder de titel: *Zingbare rest. De poëzie van Paul Celan*.

7. Zijn website:

<http://www.utexas.edu/depts/german/faculty/gustafsson.html>
Mooi is de toevoeging achter de categorie *Awards and Prizes: (Selection)*.

8. Een andere keer weer verder, maar het feit dat het festival *Poetry & Art* in het programma is opgenomen is in dit verband veelzeggend.

Lars Gustafsson

Gustafsson bracht nog veel meer. **9** Nog eentje dan: er is geen specifieke relatie tussen poëzie en gevoel. Zaterdag las Rob Schouten een gedicht van Jorie Graham voor. In *Praying (Attempt of April 19 '04)* zegt zij: "The surface of all creation. Its absence of feeling. Its presence of sensation. How do I stay awake for this." Gustafsson is nog strenger. De tegenstelling tussen het kille verstand en het warme gevoel brengt slechte poëzie voort en getuigt van tandpasta-esthetiek. "De dichter wordt beschouwd als een tube vol gevoelens, passies, een rusteloos gevoelsleven. Als je op zo iemand drukt, worden er gevoelens uit geknepen die zo tot poëtische uitdrukking komen. Wat men ook van dit model mag vinden: tot poëzie leidt het niet."

De *Gedichtenlijn* **10** heeft stroken wit papier achtergelaten op een tafel op de bovenloop. Het festivalpubliek is uitgenodigd om hierop een dichterlijke zin te schrijven en het blaadje met het eveneens aanwezige plakband vast te plakken achter de vorige zin. Zo ontstaat een publieksgedicht. Is nu één van deze zinnen: "Er mot wel liefde in" ook zo'n onpoëtische gevoelsuiting?

Na afloop volgt een gesprek tussen twee heren. Poëzie en wiskunde kennen veel overeenkomsten, daar zijn ze het over eens. "Maar", vindt Gustafsson "Poëzie is moeilijker". Dijkgraaf legt Gustafsson een klassieker voor: bestaan al die gedichten en die wiskundige formules allang en worden ze vervolgens ontdekt, of worden ze gecreëerd? Gustafsson pareert met zijn paradox van het verdwenen gedicht. Soms voelt hij zich gedwongen de laatste regel te schrappen van het gedicht waaraan hij werkt. Waarna hij moet vaststellen dat de regel daarvoor ook weg moet, en die daarvoor, totdat het gehele gedicht is verdwenen. Waar bevindt dat gedicht zich dan?

In de pauze geeft een bezoeker mij het antwoord: zoals in de was sokken verdwijnen naar de sokkenhemel, zo is er ook ongetwijfeld een gedichtenhemel, voor spoorloos verdwenen gedichten.

9. Boodschap: u kunt het allemaal nalezen in *Hotel Parnassus. Poëzie van dichters uit de hele wereld. Poetry International 2005*, uitgegeven door De Arbeiderspers.

10. Zie de aantekeningen van zaterdag 18 juni.

Robbert Dijkgraaf

21.30 uur de verdwenen dichter

Ik herken de dichter die naast me zit van zijn foto uit het programmabladd. We groeten elkaar in het Engels. Als de Oekraïense dichter [Andrij Bondar](#) in rap Russisch een lang gedicht begint en ik de Nederlandse vertaling op het scherm mee lees, realiseer ik me dat de dichter naast mij zeer waarschijnlijk beide talen niet beheerst. Zometeen volgt een Duits sprekende dichter, met naar verwachting ook een in het Nederlands geprojecteerde tekst boven haar. Bovendien hebben beide optredende dichters hun vertaler meegebracht, zodat er nog eens in het Nederlands gelezen wordt met een 'leeg scherm' op de achtergrond. Hoe zou dat naast mij ervaren worden? Misschien wel een beetje erg veel zintuiglijkheid zonder betekenis. Ik krijg geen gelegenheid het hem te vragen, halverwege de voorstelling verlaat hij de zaal. Hij mist zo [Bondars](#) geestige gedichten, en de in groot contrast hiermee staande academisch-meanderende poëzie van de Duitse dichter [Monika Rinck](#). **11** Het aantal talen neemt nog eens toe als presentator [Maarten Doorman](#) provocerend [Peer Wittenbols](#) aankondigt als: "Geboren in Brabant en toch een goed dichter". [Wittenbols](#) pareert met een Brabants gedicht 'Svader', prachtig in het Engels vertaald als 'Uzdad'.

23.00 uur

De Schouwburg is helemaal geredesignd voor het festival. "We wilden het eerst anti-design noemen", vertelt [Kamiel Verschuren](#), "maar dat klinkt nogal negatief". [Newcanvas2004&2005](#) bedekt nu wanden en decoraties in de Schouwburg. De lappen zijn gedateerd, je kan zien wanneer ze in gebruik zijn genomen. Ze worden gebruikt, bijvoorbeeld voor het festivalonderdeel [Doorfluisteringen](#). Eén gedicht wordt dagelijks in weer een andere taal vertaald, dit jaar [Frank Koenegrachts](#) 'Lost my way in V&D'. Het originele Nederlandstalige gedicht is met viltstift op het canvas geschreven. De eerste vertaling, polaroid-foto's van gebarendichter [Wim Emmerink](#), hangt iets verderop. Ik heb ergens in de Schouwburg slechts een wijnvlek op het canvas achtergelaten.

11. Deze [poet docta](#) speelt op internet met de goed Duitse traditie van de [Begriffsgeschichte](#). Als u wilt weten wat schizopreußisch, een ein-mann-bumslokal of postdramatisch vor sich hin heinermüllern inhoudt, kijkt u dan eens op: www.begriffsstudio.de